

Juri Pallu lugu

1938.a mais jõudis perega Eestisse 36-aastane Juri Mihaili p. Pallu, kes oli sündinud Kollasel merel 1902.a jaanuaris Eestist kaug-itta väljarändajate laeval ja nüüd oma esivanemate maale tagasi pöördus. Ta oli omaaegse Muhu Tamse mõisa Kallaste küla Paistu talu rendiperemehe Mihkel Palu (Pallo) pojapoeg, kuid sellest veel eespool... Ette rutates märgime, et Eestis kandis Juri oma Vladivostokis saadud nime vähemalt 1960-ndateni, kuigi 24.09.1985 sängitati Tallinnas Metsakalmistule **Jüri** Pallu. Et muhulaste kõnepruugis on kõik Jürid, Georgid, Jegorid ja muud sellesarnased enamasti ikka **Juri** (mitte **Jüri**!) nime kandnud, siis jääme siingi selle autentsema nimekuju juurde, olgugi et tänaseks on vist seda „u“-ga varianti hakatud miskipärast venepäraseks pidama! Mis priinimesse puutub, siis 1820-ndatel sai Kallaste Paistu pererahvas sealse Palu metsa järgi priinime, mida 19.s reeglina kirjutati *Pallo*. Kaugidas on sellest Pallu saanud (mis rohkem kõnepruugiga ühtib), kuigi Juri noorema venna Timofei poeg Viktor, kes muide nõukogude ajal Vladivostokis üsna tuntud tegelane oli, säilitas seal just algse nimekuju *Pallo*. *Siinkohal tasuks ehk lisada, et Onomastika andmebaasi järgi on normaliseeritud nimi PALU pandud tervelt 7 erineva maakonna 32-s mõisas ja seda võib Eestis üldlevinud priinimeks lugeda. 27 mõisa algne nimekuju oli Pallo, aga kahe Pärnumaa ja kolme Tartumaa mõisa puhul on ka Pallu kirjutatud. Pärnu- ja Tartumaal esineski seda nime kõige arvukamalt – esimeses 8-s ja teises koguni 9-s mõisavallas. Nii ei ole ka üllatav, et 1950-ndatel aastatel Kihnus kaks Jüri Palu oli – üks selleaegne „kohalik“ ja teine muhu juurtega. Selle onomastilise sissejuhatuse võiks lõpetada teadmisega, et entsüklopeediasse jõudnud Viktor Pallo (Simferopolis 1905.a sündinud eesti soost lennuväe kindral-major) on Vladivostoki tehase-direktori Viktor Pallo põlvkonna jagu vanem nimekaim ja tema juuri tuleks mandri-Eestist otsida.*

Mõeldes pisut laiemalt tuntud muhulastest kalandus-tegelastele, meenuvad kõigepealt Koguva mehed (Madis, Herbert ja Rudolf Schmuulid), Suurelao Manivald Pajulaid ja viimane

kalurikolhooside vabariikliku liidu esimees Heino Palu. Kõiki neid (ja veel mõnesid) tutvustatakse ka A. Rullingo raamatu „Muhumaa“ personaalia-osas. Selgub aga, et pea terve nõukogude okupatsioonaja on märkimisväärset rolli eesti kalanduses etendanud üks teine Kallaste Paistu juurtega mees – Heino Palu vanaisa Mihaili (1862 – 1927) 2. põlve nõbu Juri Palu (28.01.1902 – 19.09.1985). Teda saab ehk koguni pidada üheks juba 19. sajandil jaapanlaste poolt kasutusele võetud kastmõrra (jaapanipäraselt *kakuami*) juurutajaks Eestis ja et temast ka mitmeid arhiivi-säilikud on jäänud, siis püüame siin anda pilti sellest, mis selle mehe keerulisest elukäigust on tänaseks selgunud. Tõe huvides tuleks lisada, et konkreetsem huvi Juri Palu isiku vastu tekkis siis, kui kalanduse ajaloo tegelevad Arne Saluste ja Pille Tuvik 2011.a märtsis siinkirjutaja poole pöördusid saamaks kinnitust Juri Palu muhu juurte osas. Kalandusega seondvalt märgiksin omalt poolt, et igale randlasele tundub tänaseks keele-korraldajate poolt kastmõrra asemele pakutud termin „seisevnoot“ pisut peenutsev (ka seinnoodaga kergelt segi aetav!), aga sõna „mõrd“ on randlase jaoks austusväärne sõna ega meenuta talle kunagi esimeses järjekorras nn. maailma vanima elukutse pidajat!

Eellugu. Muhu kihelkonna Tamse kroonumõisa Kallaste külas oli Paistu renditalu pere-meheks ajavahemikus 1842 – 1861 Mihkel/Mihail Palu (26.09.1815 – 29.01.1883). Ta oli Palude „dünastia“ 19.s esimese peremehe Mihkli (1773 – 1815) noorem poeg ning oma isa surmaaastal sündinud. Et esimene Mihkel suhteliselt noores eas suri, oli vahepeal parkümmend aastat Paistu peremeheks tema vend Mart (1776 – 1835), kuid peale onu surma asus peremehe rolli teise Mihkli pärimisõiguslik vanem vend Juri (1809 – 1842). Paraku suri temagi Kristuse eas ja 1842.a pidi Mihkel „teine“ peremehe kohustused oma peale võtma.

Mihkel „teine“ oli 1838.a laulatatud Pallasmaa Mihkli peretütre Lutsi Armasega, aga kui 10 aastat hiljem hakati Muhus inimesi massiliselt õigeusku meelitama, tegid ka Mihkel ja Lutsi püha salvimistalituse läbi ning muutusid kiriku-kirjades vastavalt Mihailiks ja Glikeriaks. Neil jõudsid Paistus kolm poega ja viis tüdruku sünnida, enne kui Lutsi 1861.a märtsis 44-aastasena suri. Samal aastal võttis Mihkel oma külast Niidi (Kooru) Juri tütre Mare Mundi (õigeus Maria) teiseks naiseks, sest esimese abielu kaheksast lapsest olid küll vanim tütar Ingel/Elena juba paari aasta eest mehele saanud ning 1846.a sündinud esimene poeg Andrus ja kaks nooremat õde (Irina ja Maria) väikestena surnud, kuid noorimad lapsed, 6-aastane Kristina ja 3-aastane Mihail „kolmas“ vajasisid alles ema hoolt.

Peale selle hakkas aga 1861.a naisemeheks ka Mihkli noorelt surnud venna Juri poeg, 1838.a sündinud Andrus ja sai nüüd kogukonna-kohtul lasta oma peremehe-õigused Paistus kinnitada. Sellega muutusid Mihkel „teise“ poegade Feodori ja Mihail „kolmanda“ väljavaated kunagi Paistu kohale pretendeerida üsna kesisteks ja vana Mihkel otsustas ise kogu oma perega talust välja minna. Hea võimalus selleks avanes seeläbi, et 1860-ndatel jagati väikese Kapi kroonumõisa maad nn. platsikohtadeks ja Mihklil õnnestus Suidi-nimeliselt Tupenurme vabadikult viimasele Kapil antud ja Mulgi nime kandma hakanud platsikoht välja osta – seda hakkasid võimaldama uued talurahva-seadused.

Mihklil sündisid teisest abielust veel kolm poega (Georgi, Matvei ja Andrei) ning hiljemalt 1870-ndatel asus pere Kapi Mulgi platsikohale; esimese abielu vanem poeg Feodor (kutsutud Veeda) läks 1874.a Hellamaa mõisa Tamme-nimelisele platsikohale Pärase Tõnise Andrei Koka koduväiks ja noorem vend Mihkel „kolmas“ võeti 1879.a kroonuteenistusse. Genealoogia-huvilistele võiks lisada, et Hallamaa Tammele asunud Veedal oli küll neli poega, kuid kõik surid järglasteta (noorim poeg Ivan hukkus esimeses ilmasõjas) ja see Palude oks kuivas.

Peale kroonuteenistust oli Mihkel „kolmandal“ vast Kapi Mulgile asja üksnes isa matustele – Mulgi peremeheks sai Mihkli noorem poolvend Matvei Palu, aga väljateeninud soldat pidi Võlla mõisavallas Lalli Mihklil koduväi staatusega leppima. Õigupoolest oluks seal võimalik hakata ka kunagist Lemberite ja pärastist Kipperite talu välja ostma, kuid peale peretütre

Elena Kipper (1863 – 1896) varast surma (jõudsid neli last sündida, kes vist kõik lapseas ka surid) on Mihkel otsustanud sellest loobuda. Ta võttis küll veel Elena surma-aastal teiseks naiseks Vahtraste vabadiku Tausa Kadri vallastütre Ekaterina Meistersoni ja kirikukirja sai ka nende 1898.a sündinud tütar Akilina, kuid Mihkel müüs (võib-olla juba osaliselt välja ostetud) koha Rässa Kaegu-Andruse Matvei Pruulile ning otsustas liituda kaug-itta väljarändajatega.

Siinkohal ei ole pakkuda kuigi palju konkreetset dokumentaalset materjali Eestist enne Vene-Jaapani sõda Ussuurimaale ümberasunute kohta, kuid teadaolevalt oli tsaaririigi põhihuvi luua mingi vastukaal Vladivostoki aladele pressivate korea, hiina ja mongoli rahvaste invasioonile ning ühtlasi edendada kohalikku kalapüüki Jaapani merel – eeskätt Amuuri lahel Vladivostoki linna toitmiseks. Sestap olid kolonisaatoritena eelistatud just kalapüügi kogemustega rannarahvad – ennekõike Eesti saartelt, läänemaalt ning Pärnu kandist. Nii on hiljem Eestisse jõudnud sealses Linda külas sündinud Paula Kiirats Hilda Sabbo dokumendi-kogule „Võimatu vaikida“ esitatud lühikeses memos määratlenud Primorski krai Škotovi rajooni kolme asundusküla just asunike päritolu järgi: Liivi (Lifljandia) olnud saarlaste, Kõpu hiidlaste ja Linda muhulaste küla! Paula ema (sünd. Alasi) oli tõepoolest muhulane, kuid isa Jüri oli mandri-eestlane; Linda küla muhulaste täpne arv on siiani välja selgitamata. Muhust välja rännanud priinimed olid Alasi, Armas, Auväart, Keinast, Kindel, Kolk, Meisterson, Mägi (mitu peret), Roi, Treiel, Vaga, Vaske ja küllap veel teisigi (nende hulka ei ole arvatud kaug-idas merd sõitnud mehi nagu Kesses sündinud Mihail Kõvamees jt.), kuid kes neist kus ennast sisse seadis, vajaks omaette uurimust. Linda küla „vabadiku“ Vassili Kindeli mälestuste põhjal saab väita, et peale tema äia, Paenase Niidualuse Mihail Alasi pere olid Linda küla muhulastest asukateks Roi Mihkli, Vaga Juri ja Vaske Ivani pered, aga ilmselt veel mitmeid teisi.

Mihail Palu oma perega jäi pidama sisuliselt Vladivostoki eeslinna (hiljem *Okeanskaja vtoraia ulitsa*), millest siin tänu Juri järglastele saame ka ühe illustratsiooni sealse omaaegse mudaravila hoonest esitada:

Mihkel oli hinnatud puusepp ja ehitusmees ning jõudis oma tööga peagi üsna heale järjele. Siiani ei ole selgunud Mihkli ja Kadri esimese tütre, 1898.a Muhus sündinud Akilina hilisem saatus. Peale Kollasel merel ilmale tulnud Juri paistab Mihklil teisest abielust sündinud veel tütar Jelisaveta ja poeg Timofei. Kui uskuda peale Eestisse jõudmist Juri kohta 1938.a

koostatud poliitilise politsei ettekannet (vt. käesoleva lisa), oli Timofei 1907.a sündinud, kuid eksituseks tuleb arvata see, et teda Juri poolvennaks nimetatakse! Samuti on küsitavad selle ettekande väited, nagu oleks Juri ema Vladivostokki „kolhoosi majja“ elama jäänud, rääkimata sellest, et Vahtraste Tausa Kadri vallastütrest oli selles ettekandes Ekaterina Andrei tütar saanud! Hiljem selgub, et Juri ema ja õde Jelisaveta elasid Tallinnas Karu tänaval ja olid perepärимuse järgi ikkagi koos Juri enda perega Eestisse jõudnud!?

Juri naine Jefrosine Timofei t. Daniljuk (1903 – 1984) oli perepärимuse kohaselt kasaka tütar (nimelt „organiseeris“ tsaaririik Ukrainast ja lõuna-Venemaalt kaug-itta vabatahtlikke kasakaid oma Ussuurimaa piiride kaitseks). Naine suri Jurist aasta varem ja maeti Metsakalmistule, kuhu Juri nähtavasti juba 1961.a seoses ema surmaga platsi soetas.

Väidetavalt jõudis vana Mihkel oma mõlemale pojale Vladivostoki eeslinnas majad ehitada ja võis 76-aastasena 1934.a rahuliku südamega surra, sest alanud stalinlike repressioonide kõrgaeg ja kõik järgnev jäi tal vist õnneks nägemata. Pojad olid selleks ajaks täismehed; vanem poeg Juri juba üle 10 aasta abielus ja tütre Lidia (1924) ning poja Vladimiri (1929) isa. Sissejuhatuses mainitud Timofei poeg Viktor (hilisem tehase „Dalpribor“ direktor ja NSV Liidu Ülemnõukogu saadik) oli 1935.a sündinud. Lisame siia veel ühe foto-illustratsiooni Juri noorpõlvest naise Jefrosinega Vladivostokis (1920-ndate lõpp või 1930-ndad aastad):

Juril on olnud lähedased perekondlikud suhted (vist naise kaudu) kodusõja-aegse Kaug-Ida Vabariigi sõja-ministri, leedu päritolu Uborevitši (Jeronimas Uborevitcius) perekonnaga. Kui viimane 1937.a Moskvasse kutsuti ja seal Stalini repressioonide ohvriks jäi, olla ta jõudnud Jurit hoiatada, et ta Venemaalt lahkuda püüaks. Juba varem oli Juri keeldunud nõukogude kodakondsusest ja hankis omale 1930-ndate algul Hiinas Harbiini Eesti konsulaadis eesti kodakondsuse. Sellega seoses tasub samuti lugeda juba mainitud 1938.a poliitilise politsei

ettekannet, kuigi mitmed selle väited ei haaku kuigi hästi muude allikate infoga. Siinjuures on raske hinnata, millised salateenistused ja kes keda on oma „infoga üle kavaldanud“!

Arhivaalid jutustavad... Kõige ülevaatlilikuma pildi Juri Palu elukäigust annab Tartu Ajalooarhiivis leiduv säilik EAA.V-97.2k.307, mis kujutab tema isiklikku toimikut Tartu MKJ-s (mootor-kalapüügi jaam ja pärastine Tartu kalakombinaat) töötamise ajast aastail 1954 – 1959. Selles leiduvaist toonase kaadri-arvestuslehe andmetest ning Juri omakäelisest eluloo-kirjeldusest saame ettekujutuse tema enam kui 40-aastasest teenistuskäigust, mille võiks kokkuvõtlikult esitada järgmiselt:

- mai, 1921... okt., 1922 - partisan Ševtšenko-nimelises partisanisalgas
- jaanuar, 1923 ... dets., 1926 - Pudovi kalatööstuse kalur (nepi-aegne eraettevõtte)
- jaanuar, 1926... okt., 1930 - artelli „Trudrõba“ vanem-instruktor
- nov., 1930... aug., 1939 - Podsobrõbhoz (?) brigadir Amuuri lahel
- juuli, 1940... dets., 1940 - „Eesti Kalastaja“ esimees Tallinnas
- dets., 1940... august, 1941 - ENSV kalatööstuse peavalitsuse riigipüügi ülem
- sept., 1941... sept., 1944 - artelli kalur Tallinnas ja Pärnus
- okt., 1944... juuni, 1946 - Riikliku kalapüügi trusti (RKT) direktor Tallinnas
- dets., 1946... dets., 1948 - PCPIO püügitsehhi juhataja Tallinnas
- jaan., 1949... mai, 1952 - eksperimentaal-baasi instruktor ja püügitehnik Kihnus
- jaan., 1952... juuli, 1945 - PCPIO tsehhijuhataja Pärnus ja Tallinnas
- aug., 1954... juuni, 1959 - tsehhijuhataja ja meister - Tartu MKJ (kalakombinaat)

Tartus on täheldatav teatud langus Juri karjääris, kui ta 1959.a märtsis tsehhijuhataja kohalt meistriks taandati. Tegelik allakäik on vist siiski juba 1940-ndate lõpust alanud, kuid sellest lähemalt siiski veel eespool.

1959.a juunis valiti Juri Jõhvi rajooni kalurikolhoosi „Peipsi Kalur“ esimeheks, kuid juba 1961.a talvel liideti siin mitu selleaegset kalurikolhoosi nähtavasti sovhoosiks ja Lääne-Viru maa-arhiivis leidub koondarhiivi säilik LVMA.305iv.1.72, mille järgi on Juri Pallu 15.03.1961 kõik vahendid uuele direktorile S. Orloville üle andnud! Kas Juri selle järel kohe või pisut hiljem pensionile jäi, jääb siinkohal küll lahtiseks, kuid 1970-ndatel on ta juba pensionipõlve pidanud, sest siis siirdus ta oma meremehest poja Vladimiriga (1929 – 2005) veel mõneks ajaks oma noorus-maadele Vladivostoki kanti, et tunda nostalgiat omapüütud ketast ja punasest kalamarjast! Pojapoja mälestuste järgi on Juri tegelikult juba 1960-ndatel (nähtavasti kohe pensionile jäädes) teinud omal käel kakuami püügi-katsetusi veel Kara meres (Dicksonis, Jenissei suudmealal) ja ilmselt pidi ta suur kastmõrra fanaatik ning tõeline entusiast olema!

Olulisemate detailidena Juri eluloost võiks siia lisada selle, et ta Vladivostokis 6 klassi algharidust on saanud ja 16-aastaselt (1918.a) eraettevõtjast kalatöösturi Pudovi juures oma töömehe-teed alustanud. Kodusõja ajal partisanisalka sattumist ta lähemalt ei kommenteeri (selleaegsete „partisanide“ põhitegevus võis vabalt ka näiteks salakauba-vedu olla!). 1926.a on Juri osalenud (tema enda määratluse järgi) kalapüügi vahendite ehituse ja eksploatatsiooni alastel kursustel ja sellega tema haridustee piirduski.

Loomulikult jääb siin üsna ebamääraseks teave selle kohta, kuidas ikkagi Juri pere 1938.a Eestisse jõudis? Küllap ta pidi Moskva Eesti saatkonnast omale passi ja nõukogude kodakondsusega pereliikmetele kuidagi viisad saama, kuigi sellekohast dokumentaalset kinnitust arhiividest ei ole õnnestunud leida! Teisalt ei ole mingit kinnitust ka neile arvamustele, et ta üle Hiina (Šanghai) laevaga Euroopasse oleks põgenenud ja ammugi mitte selle kohta, et ta n.ö. viienda kolonni esindajana oleks NKVD-KGB mahitusel (juba 1938.a!) Eestisse jõudnud. Tol ajal 66-aastane ema Ekaterina on millalgi (?) saanud elamise Karu 29-2, kus ta nähtavasti surmani elas (suri 88 aastasel ja maeti 21.05.1961 Tallinna

Metsakalmistule; tema tütre Jelisaveta kohta ei selgu hilisemast ajast midagi, kuid Juri pojapoeg usub, et ta emast oluliselt kauem ei elanud ja vanatüdrukuna suri. Juri on poliitilise politsei arhiivi (ERA.949 nimistu 1 säilikute 129 ja 144 järgi) elanud esialgu Nõmmel (Apteegi ja Metsa põiktänaval), kuid peale 1940.a juuli-pööret asunud elama Pronksi 5-1.

Edasise jälgimiseks on mõistlik kõigepealt pöörduda Riigiarhiivi Siseministeeriumi fondi ERA.14 nimistu 7 poole, kus säilik 1385 kajastab kooperatiivühistu „Eesti Kalastaja“ põhikirja registreerimist. Nimelt esitati seitsme notariaalselt kinnitatud allkirjaga isiku poolt 25. jaanuaril, 1940.a Siseministeeriumile registreerimiseks äsja loodud ühistu põhikiri, mis seadis oma eesmärkideks kalasaaduste töötlemise ja turustamise korraldamise, kalapüügi-vahendite muretsemise ning sise- ja välisturu uuringud. Registreerima volitatud isikuteks olid Villem Tikk, Jaan Roostalu, Georgi Juksmann, Samuel Tamm, Arnold Kabin, Valter Oinas ja Aldis Saarepere, kusjuures poole aasta pärast figureeris selle ühistuga seoses neist veel vaid Valter Oinase nimi. Ühistu kanti 08.02.1940 juriidiliste isikute registrisse numbriga 6303 ja see ilmus Riigi Teatajas 23.02.1940.

Õige pisut hiljem (30.03.1940) moodustati arhivaali ERA.891.2.30350 järgi kolme mehe täisühing – kalatööstus „Soolakala“, mis on 7. juunil samal aastal Pärnus Munga 2 tegevust alustanud. Nendeks kolmeks meheks olid eespoolt juba tuttavad Samuel Tamm 2000 kroonise osakapitaliga, Valter Oinas 1000 krooniga ja (NB!) Juri Pallu samuti 1000 krooniga. Tähelepanuväärseks muutub asi, kui pöördume tagasi arhivaali ERA.14.7.1385 juurde, millele on juulipöörde järgesest ajast lisatud eraldi kaust kahe siseministri otsusega (mõlemale on alla kirjutanud ministri abi P. Vihalemm):

1. 16. augusti otsus sedastab, et kaitseseisukorra seaduse §13, p.7 põhjal kõrvaldatakse Johannes Ranniku ühistu „Eesti Kalastaja“ juhatuse esimehe kohalt ja juhatuse koosseisust ning määratakse tema asemele juhatuse esimeheks Jüri Pallu.
2. 17. augusti otsuses seisab, et samadel asjaoludel (kaitseseisukorra seaduse §13, p.7) „kõrvaldan „Eesti Kalastaja“ juhatuse täies koosseisus, välja arvatud esimees Jüri Pallu, ning määran uuteks juhatuse liikmeteks Valter Oinase ja Jüri Randmere.“

Hakkamata siinkohal uurima, mis Johannes Rannikust (või ka Samuel Tammest) edasi sai peaks märkima, et säiliku ERA.R-13.1.155 kohaselt pöördusid Oinas ja Pallu juba 22. augustil, 1940.a kaebusega majandusministri poole, kus teatasid, et endise juhatuse liikmed J. Ranniku, G Peet ja Ago Lee on ühistu osakapitali vähendanud ning lasknud selle arvel ühistu raha oma isiklikele arvetele tagasi kanda.

Tasub tähele panna, et viimati nimetatud arhivaalis, mille piirdataumeiks miskipärast on 28.08.1940 - 31.10.1940, figureerib nimi „Kalakeskus“, kuigi samast perioodist leidub veel vähemalt kaks „Eesti Kalastaja“ nime kasutatavat arhivaali: 1940.a Tallinna haigekassa säilik ERA.959.2.998 ja tegevuse ülevaade ERA.R-1.1.599 piirdataumitega 02.11.1940 kuni 15.07.1941. Viimane väärrib ehk suuremat tähelepanu, kuid jääb siinkohal siiski üksikasjalikumalt refereerimata. Samas ei ole täisühingu „Soolakala“ kohta õnnestunud hilisemaid arhivaale leida!

Toodust saab ennekõike järeldada, et 1940.a suveks oli Juri kindlalt NKVD lõa otsas. Millal või kuidas ta sinna sattus, jääb siinkohal meile teadmata, kuid tähelepanu väärrib veel üks arhivaal ERA.R-296.1.51 nõukogude esimese okupatsiooni viimastest nädalatest (piirdataumid 03.08.1941 – 17.08.1941), mille kohaselt KGB vahistas Juri Pallu 3. augustil, 1941.a, kuulas ta 9. kabinetis üle ja paigutas 11. augustil 6-ks päevaks (!) oma vangimajja nr.1, kust ta vabastati 17. augustil ehk 11 päeva enne sakslaste jõudmist Tallinna ja suunati elama Imanta 19 – 4.

Juri enda hilisemal kinnitusel oli ta „Eesti Kalastaja“ juhatuse esimeheks juulist detsembrini, 1940.a ja edasi detsembrist 1940 kuni augustini 1941 hoopis ENSV kalatööstuse peavalitsuse riigipüügi ülem. Nii või teisiti ei olnud tal põhjust (või õigust?) saksa okupatsiooni eest

evakueeruda ja hilisema ankeedi järgi oli ta terve saksa okupatsiooniaja lihtsalt kalur Tallinnas ja Pärnus!

On siiski alust arvata (seda toetab ka perepärimus), et Juri saksaajal pigem ettevõtja oli, kellel n.ö. madalat profiili hoides õnnestus üsna edukalt tööstuse „Soolakala“ aktiivaid kasvatada. Tundub, et 1944.a septembris, kui põgenikepaadid paljudest randadest punase terrori eest üle Läänemere siirdusid, oli nende hulgas ka mitmeid tegelikult Jurile kuulunud kakuamipaate (siinkohal võiks isegi Kanadas ilmunud Siina Kemi mälestusteraamatule viidata). On arvatud, et Juri isegi oleks põgenike hulgas olnud, kuid naise ja abiellumisealise tütre vastuseisu tõttu seda siiski ei juhtunud!

Peale nõukogude okupatsiooni tagasitulekut on Riigiarhiivis tähelepanuväärsed fondi ERA.R-2051 nimistu 1 seitse esimest säilikut, mis annavad üsna hea pildi sellest, kuidas kohe peale viimase saksa okupatsiooni asendumist nõukogude omaga oli 1944.a sügisel kiiresti vaja mobiliseerida siinseid rannakalureid nälgiva ja sõjast laostunud Venemaa toitmiseks. Loodi Riiklik Kalapüügi Trust (RKT), mille esimeseks direktoriks sai Juri Mihaili p. Pallu (vt. tema allkirjaga käskkirju säilikus ERA.R-2051.1.1). Märkimisväärne on, et selle asutuse jaoks koosseisude kinnitamisele 1945.a (säilik ERA.R-2051.1.7) on ENSV Riikliku Plaanikomisjoni (hilisema Plaanikomitee) poolt „rahvakomissari eest“ alla kirjutatud hiljem laiemale üldsusele tuntuks saanud Johannes Hint. Trustile kinnitati kokku 81 koosseisulist üksust üldise töötasuga 46545 rubla kuus, kusjuures struktuuri kuulus lisaks juhtkonnale 7 osakonda (finants- ja plaaniosakond, raamatupidamise osakond, majandus- ja administratiiv-osakond, varustusosakond, 2-e koosseisulise töötajaga ranna- ja sisevete püügiosakond, 4 töötajaga ulgumere püügiosakond ja võrgurakendus-töökoda). Kaheksanda osakonna 34 koosseisulise kohaga moodustasid kalapüügibaasid Pärnus, Spiitamis, Tallinnas, Kolgas, Toilas, Narvas, Kallastel (Peipsi ääres) ja Võrtsjärvel.

RKT eksisteeris oma esialgse nimega veel 1946.a (säilik ERA.R-2051.1.3), kusjuures 1945. aastast muutus Juri Pallu ametinimetus direktorist juhatajaks (vene k. *natšalnik*) ja viimane tema allkirjaga käskiri nr.68 ilmus 31.05.1946. Edasi andsid päevakäske välja A. Talu juhatajana või O. Tahker juhataja kohusetäitjana. Aasta lõpus 12.12.1946 aga andis juba käskkirja välja K. Antonov; asjaajamis-keeleks sai täielikult vene keel ning 1948. aastaks sai kogu asjast Riiklik Traallaevandus (Gostralfлот hiljem keskusega Klaipedas). Juri Palu enda kinnitusele sai temast 1946.a detsembrist kaheks aastaks siinkohal dešifreerimata jääva asutuse (venekeelse lühendiga PCΠO) püügitsehhi juhataja asukohaga Mere puisteel Tallinnas. Olnud vahepeal üle kahe aasta (jaanuarist, 1949 kuni maini, 1952) Kihnus mingi eksperimentaal-baasi instruktor ja ka sel ajal Kihnus loodud kalurikolhoosi „Nõukogude Partisan“ püügitehnik, on Juri eelnimetatud asutuse tsehhijuhatajaks olnud veel (nii Pärnus kui Tallinnas) kokku kaks ja pool aastat, kuni ta 1954.a augustis Tartu mootor-kalapüügi jaama tsehhijuhatajana tööle asus.

Märkisime juba varem, et aastad 1946-47 on olnud Juri karjääris mingis mõttes märgilised ja seda aitab mõista arhivaal TLA.R-4.2m.857 Tallinna Linnaarhiivis, mis Tallinna Mererajooni TSN TK Rahandusosakonna toimikut Juri Palult tulu- ja lastetusmaksu välja nõudmise kohta kujutab. Muu hulgas kinnitab seegi säilik, et J. Palu on olnud RKT direktor ja juhataja, kuid juba 1946.a nähtavasti kellegi usalduse kaotanud. Terves nõukogude süsteemis oli majanduskuritegude inkrimineerimine laialt levinud võtteks ebasoovitavate isikute (või oma konkurentide) areenilt kõrvaldamiseks, kuid täpsemaid asjaolusid teadmata jääb meil siinkohal üksnes seda arhivaali refereerida.

Asi paistab sellest alguse saanud, et 27. aprillil, 1946.a sõlmisid J. Palu ja ENSV Riikliku Plaanikomisjoni volinik Johannes Aleksandri p. Hint 5-punktilise lepingu, mille kohaselt J. Palu annab alates 10. märtsist, 1946. aastast „oma isikliku seisva merenooda osad koos sinna juurde kuuluva inventari ja enda isikliku mootorpaadi ENSV Riikliku Plaanikomisjoni kalamajanduslikule abimajandile kasutamisele“. Selline abimajand on tegutsenud Pärnus,

kuid ilmselt vajaksid täiendavat uurimist nii selle tekkimise asjaolud kui seotus legendaarse Johannes Hindiga. Viimasega seoses meenutame, et kui nn. Suure Isamaasõja puhkedes Aadu Hint (juuni-kommunist ja Eesti Kalurliidu esimene esimees 1945-46) koos isa Aleksandriga evakueerusid Nõukogude Venemaale ja asusid Kaspial kala püüdma, siis Aadu noorem vend Johannes, kes 1941.a Tallinna Polütehnilise Instituudi lõpetas, paistab sõjaaja sünnimaal üle elanud ning sündinud ettevõtjana oma tegutsemis-võimalusi oodanud! Ei olekski ehk üllatav, kui selguks, et kõnealune abimajand võib-olla veel saksa okupatsiooni ajal Juri käe all tegutsenud kunagise täisühingu „Soolakala“ selleks ajaks natsionaliseeritud jäanuk oli!

Ülalnimetatud lepingu 3. punkt sätestas, et välja püütud kalast kuulub 30 % J. Palule, kes ka püügi juhtimisest osa võtab ja saab brigadiri palga 525 rubla kuus. Sellega oli Tallinna Mererajooni Rahandusosakonnal nüüd enam kui küllaga põhjust J. Palult tulu- ja lastetusmaksu nõudma asuda.

Hakkamata siin kõike säilikus sisalduvat (tõendid ja õiendid, J. Palu seletused, ENSV Kalatööstuse ministri K. Raua õiend rahandusministrile jmt.) üksikasjalikult kommenteerima, tõdeme vaid, et 23. juunil, 1947.a koostati J. Palu elukohas Tallinnas, Pronksi 5-1 akt nr.367/441 tema vara üles kirjutamise kohta, millega võõrandati kaks diivanit, kahe kapiga kirjutuslaud, kolm tugitooli, raamatukapp ja diivani laud. Akti märgiti Juri naise Jefrosine Timofei t. Palu nimi ja kui meil ei oleks loo algul refereeritud Juri isiklikku toimikut, võiks arvata, et Juri ise sel ajal juba trellide taga oli! Täitelehega 9. augustist, 1947.a on tulu- ja lastetusmaksu võla katteks arvatud 2180 rbl. ja 40 kop., kusjuures üles kirjutatud mööbli kogu väärtuseks oli hinnatud 4100 rubla!

Resümeerida püüdes jääb üsna arusaamatuks, kas Juri viibimine Kihnus 1949.a jaanuarist 1952.a maini oli tema „tahtekohane“ otsus või hoopis midagi pagenduse-taolist? Küsimusi tekitavad ka järgnevad 2,5 aastat (1952.a jaanuarist 1954.a juulini) tema elus, mil ta ankeedi järgi PCIO tsehhijuhataja Tallinnas ja Pärnus oli (see venekeelne akronüüm vajaks dešifreerimist!). Nimelt jäävad sellesse aega ka need kuud, mil Juri perepärimuse kohaselt peale Stalini surma olla arreteeritud, kuid üsna kohe (L. Beria ajal ehk siis 1953.a aprillist juulini) taas vabastatud! Hilisem ankeet sellest seigast ilmselt vaikib.

Veel mõned jäljed J. Palust leiame ENSV Kalurikolhooside ja Mootor-kalapüügijaamade Asjade Valitsuse fondist ERA:R-2043, mille säilik 14 (nimistu 1) kujutab Tartu mootor-kalapüügijaama dokumentaalrevideerimise akti 1956. aastast. Sellest selgub, et J. M. Pallu on asutuse teenistuses kahel korral saanud lähetustes enam makstud ööbimisraha teel oldud aja eest – lähetustunnistuse nr.20 järgi 27.01.1956 7 rubla ja tunnistuse nr.174 järgi 30.11.1956 5 rubla! Võib vaid oletada, et sel ajal ehk Juril palju Tallinna sõite ette tuli, kus vana ema abi ja hooldamist vajas. Samas tunduvad taolised fakti-killud Juriga seoses lausa grotesksed, kui meenutada, et pensionipõlves Vladivostoki lähistel kala püüdes olnud Juri valmis komanderinguga Nahodkasse jõudnud pojapojale taksoga järele sõitma, et teda omale Vladivostokki külla tuua!

Liialdus oleks arvata, et 10-15 arhivaali põhjal õnnestub kellestki (liiati Juri Pallu taolisest värvikast isiksusest) ammendavat pilti luua. Loodetavasti ei ole jäädavalt kadunud temast jäänud isiklikud dokumendid ja kindlasti on süvitsi minnes võimalik leida veel hulgaliselt temaga seonduvaid infokilde. Käesoleva lühiinfo eesmärgiks on Muhu koduloo-huvilistele teada anda ühest siiani haljast oksast Raugi Renni Andruse (~1740 – 1809) järglaste puus, mis tänaseks (peale mitmete muude paikade) Tallinnas ja Vladivostokis on juurdunud.

Tallinnas Metsakalmistul puhkav Juri Pallu on aga kindlasti üks neid muhulasi (kuigi ta ise vist Muhusse ei jõudnudki!), kes oma eluga on jätnud keskmisest eredama jälje ja sellega vääriks nimekate muhulaste personaalias jäädvustamist.

Ülo Rehepapp

11.06.2011

Poliitilise Politsei Komissarile Tallinnas.

Jüri Mihkli p. Pallu kohta, kes 11. mail s.a. saabus N. Venest Eestisse, kannan ette järgmist:

Jüri Mihkli p. Pallu, sünd. 15. I. 1902.a., abielus, elab Nõmme, Apteegi tän. nr. 13 - 3. Pallu vanemad on pärit Muhumäelt ja Pallu ise on sündinud laeval, teel Vladivostokki, kuhu ta vanemad väljarändasid. Vahepeal Pallu ise Bestis käinud ei ole ja kogu aeg on elanud Vladivostok'is, suvituskohas "Okeanskaja", Vtoraja ulitsa nr. 14. Pallu on algkooli haridusega. Vladivostokis elades olevat Pallu olnud kalapüügi kolhoosi instruktoriks ja eriteadlaseks kalanduse alal. Kommunistliku partei liige ei ole olnud. Punaväes teeninud ei ole, ka ei olevat ta olnud mingisuguses sõjalise iseloomuga organisatsioonis liige. Pallu lähematest sugulastest on Vladivostoki elama jäänud ta ema, kes on N. Vene kodanik, Ekaterina Andrei tr. Pallu, 67.a. vana, kuseil teenistuses ei ole, elab "Okeanskaja" suvituskohas kolhoosi majas. Peale selle on temal poolvend Timofei Mihkli p. Pallu, kes on ka kalapüügi kolhoosis töötanud, kuid nüüd olevat ta vangistatud läbikäimise pärast välismaalastega.

Pallu olevat N. Venest välja saadetud kui välismaalane, kes elades ja töötades N. Venes ei ole soovitud N. Vene kodakondsusse astuda. Ettepanekuid astuda N. Vene kodakondsusesse olevat temale korduvalt tehtud. Bestisse on ta tulnud omal jõul. Välispassi on ta saanud Eesti saatkonnalt Moskvast. Bestisse olevat Pallu toonud varandust umbes 4.000.- krooni eest, varanduse realiseerinud suuremalt osalt kohapeal ära. Varandust olevat mahajäänud umbes 5.000.- rubla eest. Bestis ei tea Pallu endal sugulasi olevat, tahab neid otsima hakata ja nendega ühendusse astuda. Praegu otsib Pallu töövõimalusi oma erialal ja tahab asuda kas Pärnu või Narva.

Tallinn. 21. mai 1938.a.

A. Raudalu

Assistent Poliitilise Politsei
Komissari juures Tallinnas